

Cronica artistică

Sîntem vrednici de un Muzeu național ?

În noi totul e spoială, tot e
lustru fără bază.

Eminescu ; Epigonii.

Azi, cînd toată lumea e preocupată de îndreptarea stării economice a țărănimii, s'ar părea, poate, că nu e nemerit să ne mai gîndim și la Muzeele noastre. Totuși, eu cred dinpotrivă că acum tocmai își are rostul ei și chestiunea aceasta, fiind în foarte strînsă legătură cu reformele sociale ce se pînuiesc.

Căci dacă într'adevăr una din cauzele revoltei din primăvara trecută este prăpastia ce s'a dovedit că desparte clasele noastre sociale, atunci nu numai prin reforme agrare se va îndrepta răul. Pe lângă ușurarea traiului țăranului, trebuie să ne îngrijim și de educația lui morală. Și într'acest sens este încă foarte mult de făcut, față de puținul realizat.

Pămînt i s'a mai dat țăranului și în alte dăți ; acum i s'a mai asigurat imasașul vitelor sale și i se vor mai înlesni și alte avantagii de ordin material. E momentul să ne întrebăm însă, ce s'a făcut în trecut și ce se pînuiește în prezent pentru ridicarea moralității sale ? Căci instrucția singură—o experiență dureroasă ne-a dovedit-o—nu satisface și mai ales nu îmblînzește în destul sufletul țăranului. Știința de carte este incontestabil absolut necesară tuturor, nu mai încapă îndoială. Ea singură însă nu e de ajuns pentru a da educația sau cultura în înțelesul adevărat al cuvîntului. Pe lângă spirit trebuie îngrijit și sufletul. Întru cît cel ce va ști să citească și să scrie nu se va simți legat de pămîntul patriei sale și prin alte legături sufletești, nu ne vom putea bizui pe statornicia sentimentelor sale. Neavînd nimic sfînt în cugetul său, țăranul, fie el chiar absolvent al școlii primare, într'un moment de orbire va da uitării și patria, și pe frate și chiar avutul său propriu. Se va simți străin într'o țară indiferentă, cît timp printr'o educație serioasă nu i se va fi lămurit rostul său pe acest petic de pămînt și nu i se va fi însuflat o adevărată iubire pentru ogorul și neamul său. Asemenea sentimente trebuie deci redate în sufletul său.

Respectul tradiției este incontestabil unul din elementele cele mai puternice pentru educarea morală a popoarelor. La țăranul nostru tradiția religiei strămoșești împlinea în parte acest rol în educația sentimentală. Cu slăbirea credinții, țăranul de azi și-a pierdut însă multe din însușirile sufletești ale părinților săi. De vom putea pe baza credinții să reinviem și celelalte sentimente bune ale poporului român de odinioară, nu e loc de cercetat aci. Voi insista numai asupra unui singur factor, de care va trebui să se țină samă în îndruinarea viitoare a maselor. Și anume asupra educației artistice a poporului, care trebuie să capete un loc de samă în programul nostru cultural. Arta, considerată nu ca o cerință a luxului, ci ca o îndeletnicire productivă și recreativă în acelaș timp, dovedește întotdeauna o bună stare sufletească precum și prosperarea materială a unui popor.

Și dacă luptăm pe cale de reforme economice să redăm țăranului un traiu mai omenos și mai îmbelșugat, trebuie neapărat să-i ușurăm și reluarea ocupațiilor artistice ale strămoșilor săi. Căci un belșug mai mare și o artă mai frumoasă a avut și țăranul nostru din generațiile trecute. Dovezile indiscutabile ni le produc tocmai rămășițele artistice ce mai găsim. Frumoasele și numeroasele mănăstiri și biserici presărate pe întregul pământ românesc ne mărturisesc credința, sentimentul de patrie și tot deodată și simțul artistic al voevozilor și boerilor; iar sculpturile și țesăturile naționale ne dau dovadă a artei și a bogăției plugarului de odinioară. Căci desigur că nu-l trage inima să-și înflorească poarta și tinda casei, sau să-și împodobească pereții căminului cu velințe alese și scumpe pe cel ce n'are un cean de mămăligă.

Cultivarea artei merge paralel cu prosperitatea materială. Să redobîndim pe aceasta din urmă și în mod firesc se va naște și cea dintâi. Cu siguranță că atunci cînd țăranul nu va mai duce grija zilei de mîine și nu va mai fi așa de greu apăsător de condițiile muncii sale, atunci va reinvia în chip firesc și poezia și arta populară, acum date uitării. Ori care ar fi însă soarta reformelor sociale plănuite, și deci implicit și a viitorului artei noastre populare, o misiune avem de împlinit. Trebuie neapărat să salvăm rămășițele ce mai rămîn din arta de odinioară. Fie chiar numai ca document al unor vremi mai bune și al unor însușiri sufletești mai înalte, pe care le-a avut, și desigur că le mai are încă, poporul român. Prin asemenea probe, mai mult decît prin vorbe, vom putea dovedi gradul nostru de cultură. Astfel numai am putea înfiera pe răuvoitorii care, judecîndu-ne după un moment de cumplită rătăcire, s'au grăbit să ne trateze de „semisălbatici“, contestîndu-ne dreptul de nație civilizată.

Datorja de a culege aceste testimonii ale trecutului trebuie să o împlinim, chiar dacă printr'o orbire momentană nu am fi cu toții convinși de însemnătatea lor artistică sau culturală. Să ne ferim de blestemul generațiilor viitoare, care nu ne-ar ierta greșala de a nu fi salvat la timp asemenea rămășițe. Căci nepăsarea de azi nu se va mai putea îndrepta mîine: obiectele dispărute sau distruse nu se mai regăsesc. Ele

sînt pierdute pe vecie și cu ele dispar alîtea titluri ale omeniei noastre. E vreme, cred, ca, după încercările rușinoase prin care am trecut, să ne desmeticin puțin și reculegîndu-ne să căutăm să îndreptăm greșelile comise.

Acum, ori niciodată, mai este vreme să înființăm acel muzeu național, în care să se oglindească în mod demn trecutul artistic și cultural al poporului românesc. Mîndria națională nu ar trebui să ne îngăduie să rămînem, mai ales în această privință, într'o prea vădită inferioritate față chiar și de vecinii noștri mai tineri și mai puțini la număr decît cele douăsprezece milioane de Romîni. Chiar frații noștri de peste Carpați, cu toate greutățile ce-i strîng, au reușit să ne întrecă. Sibiiul, Clujul și Cernăuții, de pildă, au muzeele lor cu mult încă înainte de capitala regatului român. Aci, cu toate acestea, ar trebui să se înalțe acest adevărat templu al rominismului. Prin porturile și obiectele lor uzuale să se vadă cel puțin reunite la un loc ramurile răslețe ale Romînilor de prin Macedonia, Bosnia, Serbia, Ungaria, Moravia, Bucovina și Basarabia. Alături de variatele costume ale județelor din țară, această adunare, fie chiar numai de veșminte, ar putea totuși să ne lase să întrezirăm puterea ce-am reprezenta de s'ar realiza vreodată întrunirea numeroaselor populațiuni romînești, azi atît de împrăștiate. Dar nu pentru evocarea unor asemenea utopii, ci în vederea unor scopuri cu mult mai practice și imediate ar trebui înființat acest muzeu. El ar fi casa de educație a sentimentului național și în acelaș timp depozitul izvoadelor artei pămîntene. Prin el ar învăța generațiile tinere să aprecieze și să iubiască trecutul; prin el ar afla gospodarul dela țară mijloacele atît de simple și totuși atît de apreciable prin care bătrîniștiau să-și îmbîlnzească traiul și să-și desfete ochiul; prin el în fine s'ar face educația artistică a întreg poporului. Săteanul va fi mîndru văzînd considerarea deosebită ce se dă produselor mîinilor sale, iar țîrgovețul va fi uimit descoperînd asemenea însușiri fratelui său dela țară. Măgulirea primului și mulțumirea celuiilalt ar contribui desigur la apropierea lor și poate chiar la iubire reciprocă.

În afară de asemenea considerațiuni de ordin moral, să se ia în samă mai ales însă avantajile economice ce ar rezulta din renașterea industriilor naționale pe urma modelelor din muzeu.

Toate aceste argumente, pe scurt numai enunțate aci, vor fi oare în stare să ne deștepte din amorțeala în care ne perpetuăm?

Și în momentul în care ne încumetăm să prefacem starea economică a țaranului, fi-vom în stare să realizăm cel puțin această mică operă din domeniul preocupărilor culturale? Dacă nu din sentiment de datorie față de contemporanii și urmașii noștri, cel puțin din respect față de trecutul nostru ar trebui să ne executăm.

* * *

Cauza neexistenței unui muzeu românesc, așa cum ni s'ar conveni, nu este, dupăcum s'ar putea crede, numai lipsa de fonduri. În realitate s'au cheltuit sume cu mult mai mari decît ar fi trebuit chiar, ca să pu-

tem fi cel puțin la nivelul vecinilor noștri. Am arătat altă dată¹⁾ risipa ce s'a făcut cu banii destinați Muzeului de antichități și cum în cele din urmă, cu toate creditele de milioane acordate, tot cu nimic ne-am ales.

Din fericire însă nu tot așa s'a procedat cu Muzeul de Zoologie. Acesta, deși venit cu mult în urma celui de antichități, a știut să profite mai bine de împrejurări. Azi îl vedem răsfrâindu-se în marele și luminosul local dela Șosea, anume construit într'acest scop. Sumele modeste prevăzute la început au fost cu mult depășite în urmă. Cu mulțumire am constatat că noile credite nu i s'au refuzat. S'au dat și se mai dau sume însemnate și pentru complecta instalare a acestei instituțiuni, cum de altfel se și cuvine. Căci Statul e dator să facă asemenea sacrificii pentru institutele sale. Cu atât mai mult cu cât era neapărat necesar ca în Capitala regatului român să se aile și un Muzeu de Zoologie. Nimeni nu va avea nimic de obiectat în contra lui.

Iar acum că acest muzeu există, și e dotat cu toate cele necesare, nu ar trebui oare să ne ocupăm puțin și de Muzeul de etnografie și arta națională, năpusit într'un colț al desființatei Monetării a Statului? Până când oare dobitoacele să se bucure de o mai mare favoare decit oamenii? Oare lupii, urșii, șerpii și toate celelalte lighioane de pe la noi sau chiar din alte continente, ne sînt mai scumpe decit produsele artistice ale strămoșilor și fraților noștri din țară sau de peste hotare? Oare după varietățile peștilor sau lipitorilor din apele noastre sau balenelor și focelor aduse de pe aiurea se poate căpăta mai lesne o imagină a culturii românești, decit după o strană a lui Petru Rareș, o timplă a Cantacuzineștilor sau o troiță, ridicată de bătrînul Burdușel în memoria fiului său mort în războiul Independenței noastre? Și-apoi oare, atât pentru vizitatorul indigen cît și pentru cel străin, este de mai mare interes, de pildă, cuibul berzei din Muzeul de zoologie decit casa cu sculpturile ei unice, a meșterului gorjan Antonie Mogoș, instalată în Muzeul etnografic? Cuiburile de berze cred că sînt aceleași peste tot și bine cunoscute chiar și de copii, fără deosebire de naționalitate; pe cînd o casă cu stîlpi la fel cu ai lui Mogoș nu se mai întilnește nicăeri pe-ntinsul pămîntului. Și de acela socot că atât pămînteanul cît și străinul va trage mai mare folos din vizitarea muzeului de artă națională decit a celui de zoologie universală.

Iar în mintea țaranului mai ales — căci de el trebuie să ne îngrijim în primul rînd — se vor naște, sînt sigur, mai curînd idei de ordin moral sau patriotic din contemplarea unei icoane străbune sau a portretului cîtoricesc al lui Tudor Vladimirescu de pildă, decit în fața tigrului sfășîindu-și prada. Necesitatea unui muzeu de artă și etnografie romînească se impune deci mai ales moralei, cînd avem chiar unul de zoologie. Căci și foloasele ce se pot trage pe urma celui dintăi sînt incomparabil mai mari

1) Vezi articolul: *Muzeul nostru național*, dia Iunie 1936 al acestei reviste.

decît cele ce ne poate da cel dealdoilea. Şi e sigur o nespusă ruşine că ne lipseşte încă un muzeu naţional, cînd avem un muzeu zoologic aşa de splendid şi costisitor instalat. Cu atît mai mult cu cît un asemenea muzeu, fie el oricît de însemnat din punct de vedere ştiinţific—după cum de altfel se pare că este al nostru—nu compensează lipsa unui muzeu naţional). Însemnătatea celui zoologic se datoreşte în bună parte caracterului său universal. Un muzeu de etnografie şi artă romînească însă, oricum ar fi el înjghebat, va avea totdeauna un caracter propriu, o originalitate a sa, prin natura colecţiilor chiar. În nici un caz el nu poate suferi comparaţia cu alte instituţii străine decît întrucît priveşte instalaţiunea, căci din punct de vedere al conţinutului ei este fără termen de asemănare, fiind unic în felul său. De aceea numai un asemenea muzeu poate da nota caracteristică a poporului nostru, arătînd gradul său de cultură. După importanţa tezaurilor artistice şi culturale, iar nu după speţele de dobitoace, ni se fixează locul ce ni se cuvine în rîndul naţiilor civilizate.

Oricît de vădită e dar superioritatea şi necesitatea unui asemenea muzeu, şi oricît de regretabilă e lipsa lui, totuşi să ne bucurăm că avem cel puţin un bun muzeu zoologic. Căci cu atît mai multă înlesnire vom putea deci consacra pe viitor toată atenţiunea, precum şi mai ales toate resursele disponibile, pentru muzeul artistic. Faţă de cel zoologic nu mai avem îndatoriri noi. Li s'a făcut animalelor onoarea unei clădiri precum şi a unei splendide instalaţiuni; e vreme să aducem aceiaşi atenţiune dacă nu aceleaşi omagii şi semenilor noştri. Şi trebuie chiar să ne grăbim cît mai mult. Animalele mai pot aştepta. Chiar de nu sînt încă reprezentate în colecţii absolut toate speciile diferitelor familii, nu e o lipsă ireparabilă: ele se reproduc în deajuns şi chiar fără intervenţia sau grija noastră. Nu tot astfel e însă cu obiectele de artă. Acestea dispar pe zi ce merge. Şi e o crimă să mai întîrziem cît de puţin cu colecţionarea lor. O mare şi importantă parte e chiar pierdută. Să salvăm dar cît mai curînd ce ne-a mai rămas. Pericolul e iminent ca în puţină vreme, chiar de-am voi, să nu mai putem alcătui un asemenea muzeu. Obiectele dispar nu numai prin distrugerea timpului sau a nepreţeririi posesorilor lor, dar şi prin colecţionarea străinilor. Ei au agenţi numeroşi care cutieră ţara şi cumpără tot ce e mai important. Şi dacă nu vom lua măsurile necesare, în curînd ne vom trezi în foarte umilitoare situaţie de a fi nevoiţi să ne ducem la Sofia sau la Budapesta să vedem în muzeele de acolo obiectele romîneşti, ce n'am fost capabili să reţinem în ţara noastră. Nu pentru întăia dată *) atrag aten-

1) Cu atît mai mult cu cît nici nu este în legătură cu vreun institut care să dea rezultate practice, folositoare vreunei ramuri a activităţii naţionale. Asemenea institute, cum e de pildă cel nou planuit de geologie, au precădere faţă de toate celelalte. Pentru acestea nu ni se vor putea reproşa cheltuielile, île ele oricît de mari. Ele sînt necesităţi imperioase.

2) Vezi articolul: *Muzeul romînesc şi cel bulgăresc*, apărut în No. din Decembrie 1906 al acestei reviste.

ținea asupra pericolului ce ne amenință. Dacă mai târăgănim, vom îndura și această rușine. Vecinii vor veni să vadă la noi lupii din Bărăgan, iar noi vom admira în muzeele lor odoarele poporului român. Va fi rezultatul îndărătniciei și indolenței noastre. Și cu drept cuvânt vom merita blestemele urmașilor noștri.

* * *

Realizarea Muzeului național dorit este cu atât mai lesnicioasă, cu cât un început există chiar. În Octombrie s'a împlinit un an dela înființarea oficială, pe cale bugetară, a „Muzeului de Etnografie și artă națională” dela Șosea.

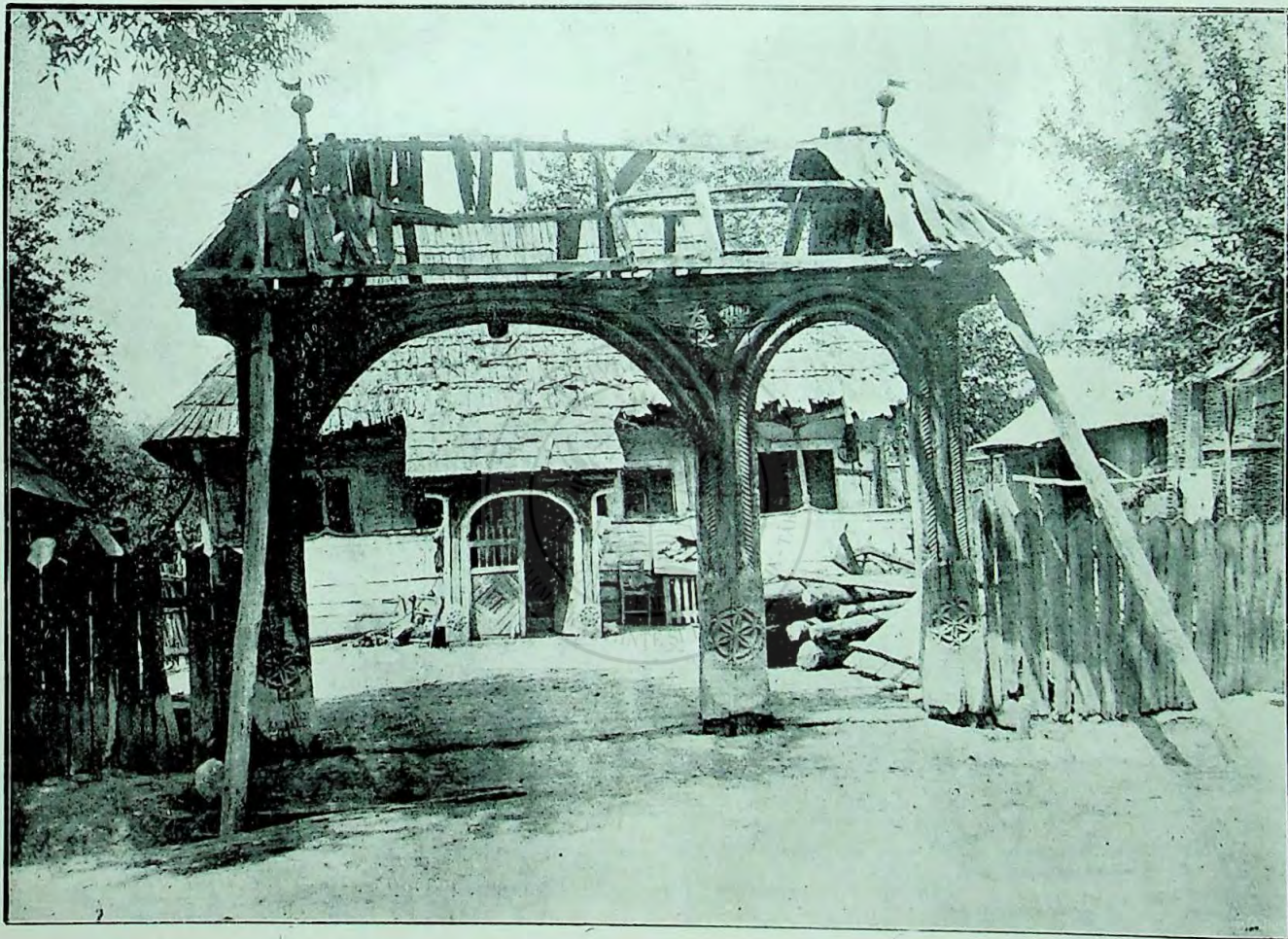
Ce s'a realizat în acest timp dovedesc cele patru săli, redată în parte și în alăturatele fotografii. Lăsând altora aprecierea lucrării, relev ez numai existența acestor săli, care sînt o dovadă materială și prin urmare apreciabilă pentru fiecare. Convins că lucrarea nu e terminată și nici perfectă, adaug numai că în timpul dat și cu mijloacele foarte reduse de care am dispus, cu greu s'ar fi putut face mai mult. E totuș un început, un fel de program de muzeu, după care se poate judeca cam ce ar trebui să fie opera complectă.

Pentru ca muzeul național să ia avîntul și proporțiile ce i se cuvin, și pentru ca să realizăm o instituție în genul celor similare dela alte popoare civilizate, ar trebui :

I). Să se despartă definitiv cele două instituții, care se confundă încă. Anume, să se lase în sarcina „Muzeului de antichități” numai antichitățile ; iar celui nou creat întreaga artă pămînteană. Primul ar cuprinde preistoria, epoca greco-romană, cu bogatul material epigrafic, precum și numismatica veche. „Muzeul de artă națională” ar cuprinde întreaga artă a poporului român, dela cele mai simple produse ale țaranului până la costumele voevozelor noștri precum și întreaga artă a mănăstirilor și bisericilor din țară. O secțiune a parte ar forma acea a reproducerilor în gips după sculpturile și pisaniile principalelor noastre monumente.

Asemenea separațiune se impune, și nu ar constitui decît intrarea în legalitate. S'a putut tolera amestecul straniu din vechiul nostru muzeu, cît timp nu a existat un altul ; acum însă trebuie curmată o așa ciudată stare. De altfel, tot printr'o asemenea sciziune, s'a creat și actualul Muzeu de zoologie, care era înainte alipit pe lîngă cel de geologie.

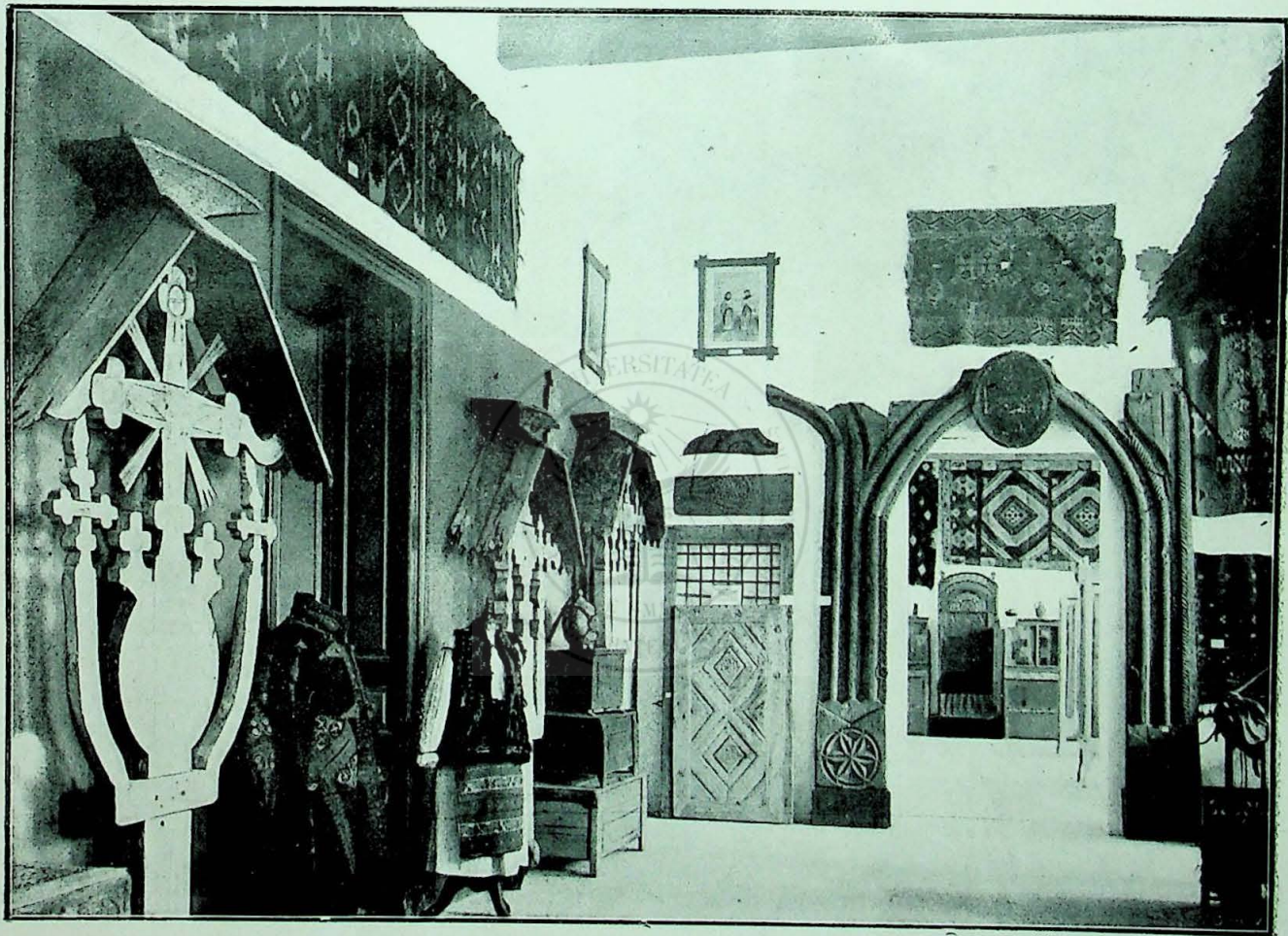
Muzeul de antichități, mult prea strîmătorat în actualul local, nu ar putea decît să profite în toate privințele de separațiunea propusă. Nu odată am cerut oficial ca să mi se remită obiectele romînești ce se pierd cu totul în vecinătatea copleșitoare a pietrelor romane. Un raport al meu a fost chiar aprobat, fără însă ca de fapt să se fi realizat predarea obiectelor. Până cînd însă averea națională va fi considerată ca posesiunea particulară a unui vremelnic director, care se obținează a nu ceda obiectele ce nu-i aparțin ?

Reproducerea interzisă.

Casa lui Antonie Mogoș din Gorj,
azi din nou instalată în Muzeul de Artă națională.

„Viața Românească”, I, 908.

Reproducerea interzisă.

Muzeul de Artă națională.

Vederea din sala sculpturei în lemn.

„Viața Românească”, I, 908.

Reproducerea interzisă.

Muzeul de Artă națională
Vedere din sala costumelor

„Viața Românească”, I, 908.

Reproducerea interzisă.

Muzeul de artă națională.
Vedere din sala ceramicii.

„Viața Românească”, I, 908.

2) Pentru complectarea colecțiilor acestui muzeu național și salvarea cât mai grabnică a rămășițelor artei românești, ar trebui să se acorde fondurile necesare. Mai ales în primii ani ai funcționării instituției. În această privință însă Muzeul de artă națională se prezintă în cele mai rușinoase condițiuni. Tabelele comparative ce urmează vor dovedi tristul adevăr al plîngerilor mele. Pentru a face să reiasă nedreptatea ce se comite, am dat în primul rînd bugetul Muzeului etnografic din Sofia, care întocmai ca și al nostru este în primul an de cînd funcționează separat de cel de antichități, de care era alipit până aci. Iar pentru a dovedi că și la noi se cheltuiește incomparabil mai mult cu celelalte muzee, care totuș sînt cu mult mai vechi ca cel etnografic, am dat și bugetele lor respective. Toate aceste bugete, și cel bulgar, sînt cele oficiale pe întreg anul 1907—908.

	MUZEELE ETNOGRAFICE		MUZEELE DIN BUCUREȘTI	
	Din Sofia	Din Bucu- rești	de Anti- chități	de Zoologie
Director	5.580	2.400	5.160	4.800
Secretar contabil	1.680	1.200		
Desenator		1.800	2.400	1)
Custode preparator				3.000
Asistenți			1.140	3.360
Oameni de serviciu	3.000	840	5.196	3.156
Totalul personalului	10.000	6.240	13.896	14.316
Pentru achizițiuni și întreținerea colecțiilor.	20.000	2.000	9.000	57.500
TOTAL	31.160	8.240	22.896	71.810

Orice comentarii sînt, cred, de prisos, căci inferioritatea muzeului de artă românească e vădită pentru oricine.

Cu 20,000 lei anual pentru achiziții, față de cele *două mii* numai de care dispunem noi, li e foarte ușor Bulgarilor ca să ne facă, după cum au și început, o enormă concurență în cumpărarea obiectelor din țară și în curînd să vedem în muzeul dela Sofia o secțiune valahă.

Și față de muzeele din București, cel de artă națională e pus într'o strigătoare inferioritate. Nu mai vorbesc de cel de antichități, care cu toate resursele de care dispune vegetează în aceeași stare, fără nici o ameliorare vădită.

Chiar muzeul de zoologie, care până în prezent a costat aproape o jumătate de milion, se mai bucură de un buget anual de 71.810 lei. Dintr'aceștia 37.500 lei reprezintă „a doua rată pentru plata costului dulapurilor“. N'ar mai putea aștepta animalele în dulapurile cele vechi

1) 2.400 lei dați însă din fondul serviciului de pescării.

până ce să se salveze mai întâi rămășițele artistice, pentru care nu se acordă în buget decît 2.000 lei ?

E clar că, cu un așa buget, muzeul—reduc la un singur servitor—nu poate funcționa normal și deși gata instalat încă din Maiu, nu poate fi deschis publicului. Nu a mea va fi vina, dacă muzeul de toți dorit nu se va întemeia. Am arătat, cred, destul pericolul ce ne amenință. Mărturisesc, că în afară de reaua voință a unora, am întîmpinat și mult sprijin din partea multora. D. Ministru al Cultelor, în primul rînd, convingîndu-se de imposibilitatea de a face ceva cu un buget așa redus, a bine-voit să-mi adauge din fondurile extraordinare încă un servitor pe lingă singurul ce mi se lăsase. Tot prin credite extraordinare mi-a fost posibil să salvez splendida casă de lemn a lui Mogoș, ce era destinată a fi dă-rămată și care azi e una din podoabele Muzeului.

Pentru bugetul anului viitor d. administrator al Casei Școalelor—proprio motu—mi-a asigurat o subvenție de vreo 2 mii lei. Aceiaș sumă mi s'a promis și dela Casa Bisericii. Amîndurora le exprim aci recunoș-tința mea. E mult, neapărat, ce au bine-voit a face, față mai ales de ni-micul esistent. In tot cazul însă nu e suficient.

Se pare că alte imperioase cerinți nu permit sporirea bugetelor muzeelor, chiar cînd arta națională e în joc. Ar fi oare prea îndrăzneată cererea, tocmai în anul în care ne preocupăm atîta de îndreptarea soartei țaranului și deci și a artei lui ca bugetul Muzeului de artă națională să fie cel puțin egal cu acel al Muzeului zoologic ?

3). Pentruca noul muzeu să se înfățișeze în mod demn, ar tre-bui să aibă și un local propriu, potrivit cerinților cu totul speciale ale muzeografiei moderne. Planurile (publicate pe lingă articolul meu : Mu-zeul național, din *Convorbiri literare*, Nr. 2, 1906,) ce într'acest scop am alcătuit împreună cu d. arhitect N. Ghika-Budești, nu au însă șansă de a fi realizate. Avem doară un splendid Muzeu de zoologie. Ce ne mai trebuie și unul pentru arta națională !

* * *

Soarta muzeului artistic este, se vede, tare compromisă. Dacă Sta-tul nu se va decide a face datoria ce-i încumbă, nu mai rămîne decît o singură nădejde : *intervenția particulară*. Aceasta s'a și arătat foarte efi-cace în protecția noului muzeu. Dacă nu cu bani oficiali, să încercăm prin subscripție publică să întemeem această instituție cu așa de înaltă me-nire națională. Intr'acest scop propun fondarea unei societăți, un fel de *Epitropie a Muzeului*, la care sper că vor adera toți cei cu adevărate sentimente patriotice. Astfel numai vom putea dovedi, dacă sîntem sau nu vrednici de un muzeu național.

Al. Tzigara-Samurcaș